

Вадим ЮРЧУК,

orcid.org/0000-0003-2494-1254

*провідний концертмейстер кафедри музичного мистецтва
Київського національного університету культури і мистецтв
(Київ, Україна) vадja77@gmail.com*

Наталія ЄФІМЕНКО,

orcid.org/0000-0002-5860-7521

*доцент кафедри музичного мистецтва
Київської муніципальної академії естрадно-циркового мистецтва
(Київ, Україна) nnrecordsn@gmail.com*

ФОРТЕПІАННІ ТВОРИ ОЛЕГА БЕЗБОРОДЬКА

В статті розкриваються риси фортепіанних творів українського композитора Олега Безбородька. Творчість цього композитора, педагога та піаніста наразі мало досліджена у вітчизняному музикознавстві, що й обумовлює актуальність її розгляду. Олег Безбородько є композитором, піаністом-практиком та педагогом. Його творчість є такою, що демонструє відповідність настановам постмодернізму. Звернення до спадщини композиторів минулого реалізується у створенні парафразів. В деяких творах можна побачити поєднання музичної мови минулих століть та сучасної композиторської техніки. Можна прослідкувати вплив відкриттів у сфері фортепіанної творчості провідних композиторів минулого, з якими майстер ознайомлювався у своїй виконавській діяльності. Фактура музичної тканини вражає своєю віртуозністю та ефектністю, якою нерідко вирізнялись твори композиторів-піаністів - Ф. Ліста, Ф. Шопена, С. Рахманінова та ін. Будучи педагогом з фортепіано, Безбородько добре усвідомлює методичний потенціал творів, які дозволяють розкривати творчу індивідуальність виконавців. Для фортепіанних творів О. Безбородька притаманна яскрава програмність, циклічність, яскраве віртуозне начало. Митець використовує у творах новітні прийоми гри та принципи звуковидобування, які дозволяють розкрити образно-змістовний бік композицій. Нерідко фортепіанні твори існують у різних редакціях, що обумовлене прагненням розкрити усі потенційно в нього закладені темброво-фактурні можливості. Серед фортепіанних творів можна виділити сольні, а також ансамблеві, в яких фортепіано є одним з учасників. В багатьох творах виконавці повинні долучати власний досвід аби по-своєму інтерпретувати той чи інший опус. Складність прочитання сенсу творів полягає не у технічній стороні, а насамперед, у розшифруванні авторського задуму. В ряді фортепіанних творів композитор використовує нетрадиційні принципи звуковидобування - гра на струнах, що імітує звук дрибми, виконання «не темперованого глісандо».

Ключові слова: фортепіано, твори, композитор, Олег Безбородько, прийоми гри.

Vadym YURCHUK,

orcid.org/0000-0003-2494-1254

*Lead Accompanist at the Department of Musical Arts
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine) vадja77@gmail.com*

Natalia YEFIMENKO,

orcid.org/0000-0002-5860-7521

*Associate Professor at the Department of Musical Arts
Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts
(Kyiv, Ukraine) nnrecordsn@gmail.com*

PIANO WORKS BY OLEG BEZBORODKO

The article reveals the features of piano works by Ukrainian composer Oleg Bezborodko. The work of this composer, teacher and pianist is currently little studied in domestic musicology, which determines the relevance of its consideration. Oleg Bezborodko is a composer, pianist-practitioner and teacher. His work is one that demonstrates compliance with the guidelines of postmodernism. Addressing the heritage of composers of the past is realized in the creation of paraphrases. In some works you can see a combination of musical language of past centuries and modern compositional techniques. One can trace the influence of discoveries in the field of piano work of leading composers of the past, with which the master became acquainted in his performance. The texture of the musical fabric impresses with its virtuosity and effectiveness.

which often distinguished the works of pianist composers F. Liszt, F. Chopin, S. Rachmaninoff and others. As a piano teacher, Bezborodko is well aware of the methodological potential of works that reveal the creative individuality of performers. O. Bezborodko's piano works are characterized by bright programmability, cyclist, and a bright virtuoso beginning. The artist uses in his works the latest techniques of the game and the principles of sound production, which allow revealing the figurative and meaningful side of the compositions. Piano works often exist in different editions, which is due to the desire to reveal all the potentially embedded in it timbre and texture possibilities. Among the piano works can be distinguished solo, as well as ensembles, in which the existing piano is one of the participants. In many works, performers have to add their own experience in order to interpret one or another opus in their own way. The difficulty of reading the meaning of works is not in the technical side, but primarily in deciphering the author's intention. In a number of piano works, the composer uses non-traditional principles of sound production - playing strings that mimic the sound of a drum, performing "non-tempered glissando".

Key words: piano, works, composer, Oleg Bezborodko, playing techniques.

Постановка проблеми. Фортепіанне мистецтво представників сучасної композиторської школи вражає різноманіттю жанрів, стилів та технік. Одним з провідних українських композиторів сьогодення є Олег Безбородько, який написав надзвичайно багато творів для різних виконавських складів. Проте центральне місце у спадщині митця надається фортепіанним опусам. Творчість цього композитора, педагога та піаніста наразі мало досліджена у вітчизняному музикознавстві, що й обумовлює актуальність її розгляду.

Аналіз досліджень. Творчість Олега Безбородька здобула певного висвітлення, насамперед у публіцистичних працях. Цікавими та інформативними є інтерв'ю, проведені з композитором мистецтвознавцями Ю. Бентею (Бентя, 2011), І. Івановою (Іванова, 2018). Питання, що стосуються творчості митця, окреслені в статті Л. Олійник (Олійник, 2021). Постмодерні риси композиторського стилю Олега Безбородька досліджуються у праці М. Перцова (Перцов, 2019). Важливим джерелом для розуміння творчих принципів О. Безбородька є його наукова стаття, що присвячена аналізу застосування демпферної педалі в творах сучасних композиторів.

Мета статті – проаналізувати специфіку фортепіанних творів провідного українського композитора Олега Безбородька.

Виклад основного матеріалу. Олег Безбородько є одним з яскравих представників сучасної музичної культури України. Цей митець розпочав свій професійний шлях як піаніст. Спочатку було навчання у Київському Державному музичному училищі ім. Р. Глієра (тепер Київська муніципальна академія музики ім. Р. Глієра), де викладачем з фаху була Ліна Тельникова, згодом опанування наступного рівня професійної компетентності відбувалось у класі Ії Павлової у Національній музичній академії імені П.І. Чайковського, а потім і у аспірантурі. Грунтовна піаністична підготовка супроводжувалась впровадженням активної концертної діяльності. Ще під

час навчання у НМАУ Безбородько виконував твори сучасних українських композиторів. Це згодом сприяло формуванню стійкого інтересу не лише до виконавства, а й мистецтва композиції. Виконання творів сучасників, як зазначав Безбородько, дає можливість відчувати себе співучасником, співтворцем.

Бажання опанувати методику, впроваджену у закордонних закладах мистецької освіти привела Безбородька до навчання у Консерваторії швейцарського міста Невшатель у класі Сильвіан Деферн. Після завершення освіти у Швейцарії, Олег Анатолійович вступає на навчання до НМАУ ім. П.І. Чайковського вже на композиторський факультет до Геннадія Івановича Ляшенка та паралельно працює на кафедрі спеціального фортепіано №1 у цьому ж закладі. Широке ознайомлення з фортепіанними творами світових та українських композиторів та блискучий рівень як виконавця-практика сприяють тому, що у своїх опусах Безбородько нерідко оперує сучасною музичною мовою, використовуючи новітні техніки композиції. Водночас фактура музичної тканини вражає своєю віртуозністю та ефектністю, якою нерідко вирізнялись твори композиторів-піаністів - Ф. Ліста, Ф. Шопена, С. Рахманінова та ін. Досягнення як виконавця стали важливим підґрунтям, на якому розквітнув композиторський талант Безбородька.

Звісно, що насамперед варто звернути увагу на сольні фортепіанні твори. Дана група творів включає «Три витіснені бажання» (2001-2003), «П'ять багателей» (2002), «Одна мамка, сорок дідиків» (2006), «Le Tombeau d'un Amour» (2006) для фортепіано чи клавесина, «Інтермецо» (2011). Ряд творів розраховані для ансамбль фортепіано - це «Міньонети і поеметти нашого часу» для фортепіано в 4 руки, «Carpe Diem» (2009) для одного фортепіано в 5 рук.

В творчому доробку О. Безбородька надзвичайно багато творів оркестрово-симфонічних, ансамблевих. В них композитор використовує

фортепіано в якості учасника ансамблю з різними інструментами – струнними, духовими тощо. Так серед камерно-ансамблевих творів митця можна виокремити такі, що представлені дуєтом фортепіано та флейти. До даної групи творів можна віднести композицію «Сон Лева» (2012), а також ряд творів для камерного ансамблю за участю цих інструментів. Це «Trio for violin, cello and piano» (2004), «Ars naturalis» (2008) для флейти, кларнета, скрипки, віолончелі і фортепіано, «Міньонетти і поеметти нашого часу» для ансамблю «Nostri Temporis», «Lantern» (2011), який у першій версії написано для скрипки, контрабаса і фортепіано, «Дихання Лева» (2012) для флейти, кларнета, скрипки, віолончелі та фортепіано. Для дуєту скрипки та фортепіано написані такі твори: «Шлях до Канева» (2014), «Колискова повноліття» (2009).

Аналізуючи творчий доробок Безбородька потрібно відзначити, що його музика пов'язана з яскравою програмністю. Їх тематика налаштовує на складний асоціативний ряд, що притаманно для творів доби постмодернізму. «Часто вони несуть в собі певну театральність, візуальну наочність. Окрім цього, твори передбачають велику віддачу від музикантів, які мають ставати не лише виконавцями-інтерпретаторами, а й акторами, чие індивідуальне прочитання є неодмінним компонентом гри» (Перцов, 2019, с. 137). В багатьох творах О. Безбородька виконавці повинні долучати власний досвід аби по-своєму інтерпретувати той чи інший опус. Складність прочитання сенсу творів полягає не у технічній стороні, а насамперед, у розшифруванні авторського задуму. Композитор застосовує принцип інтертекстуальності, який у музиці може «реалізуватись крізь інтонаційні, жанрові та стильові прийоми» (Перцов, 2019, с. 136). Проявами інтертекстуальності може бути одночасне поєднання різних музичних епох, що створює враження занурення сучасної людини у минуле, у власне підсвідоме тощо. Створення діалогу зі спадком композиторів реалізується і через написання парафразів на теми провідних митців.

Для більшості творів композитора притаманна циклічність. Одним з ранніх фортепіанних творів О. Безбородька є цикл «5 багатель». Загальновідомо, що жанр багатель (фр. *bagatelle* – дрібниця) – зазвичай є невеликим, легким для виконавства, що асоціюється з певним розслабленням. Проте в своєму циклі О. Безбородько використовує додекафонну техніку, що вже свідчить про його складність. Хоча звернення до такої композиційної техніки є здебільшого виключенням, аніж правилом. В рамках цього циклу відбува-

ється своєрідний діалог між різними музичними епохами – минулим та сьогоденням. Для багатьох творів Безбородька притаманне тонка передача сфери комічного, а саме такої модифікації, як іронія. Це можна вбачати й у «5 багателях», адже той зміст, який вкладається у назву, піддається іронічному трактуванню. Тенденція, яка проявляється у зміні значення даного жанру, була впроваджена в українській музичній практиці провідним метром В. Сильвестровим. «Свої багателі він komponує у міні-цикли, які утворюють макро-форму, що сприймається як розгорнутий цілісний твір: у концерті, про який йдеться, він тривав майже 80 хвилин. Драматургія такої композиції передбачає глибоку зосередженість, увагу і занурення в метамузику композитора» (Олійник, 2021). О. Безбородько неодноразово виступав виконавцем творів Сильвестрова і, відповідно, його мистецькі принципи є багато в чому співзвучними творчості останнього. Багатель - це не дрібничка, а скоріше мить, яка зафіксована у звуковій формі.

Якщо казати про ті принципи, які композитор використовує задля розвитку музичного матеріалу, то частіше він застосовує мотивний розвиток. Проте задля написання деяких композицій Безбородько впроваджує інші техніки, які необхідні з огляду на концепцію твору. Наприклад, у творі «Ars naturalis», де фортепіано є одним з учасників ансамблю, він розробив формулу, на «основі спектралізму і теорії рядів», де «звуковисотна та ритмічна структура композиції була чітко детермінована» (Іванова, 2018).

Зважаючи на те, що О. Безбородько є практикуючим педагогом з фортепіано, він добре розуміє специфіку репертуару. Частина його творів має дидактичне значення. Нерідко студенти класу Олега Анатолійовича звертаються до його фортепіанних творів у своїх концертних програмах, адже вони дозволяють проявити технічну майстерність, віртуозність виконавця. Водночас його твори дозволяють проявити фантазію піаніста, який повинен відкривати певні «загадки», що криються у його опусах та вірно їх інтерпретувати. В його музиці наявні яскраві образні асоціації, які утворюються завдяки цікавим та філософічним назвам.

Безперечно цікавим твором, що доречний для молодих піаністів є твір для фортепіанного ансамблю в чотири руки - цикл «Міньонети та поемети нашого часу», в якому є чотири частини: «Міньонет», «Поемета», «Метаміньонет» та «Поемета-дизель». Даний твір було написано для інструментального ансамблю «Nostri Temporis», проте згодом автор зробив перекладення для фортепіано. Власне чимало творів композитора

існують у різних редакціях, які відрізняються виконавським складом, причому нерідко ініціаторами нових версій стають саме музиканти-практики, що хочуть їх зіграти на своєму інструменті. Безбородько подібний запит сприймає як можливість надати творові нового життя, адже подібна тембральна варіативність надаватиме йому іншого звучання. Тобто митець підтримує тенденцію сприйняття виконавців у ролі своєрідних співавторів, що не змінюють задум композитора, а допомагають розкрити його потенційні тембральні та фактурні інверсії.

Циклічність у творчості Безбородька може проявлятися не лише на рівні одного твору, як у «5 багателіях» чи «Міньйонеттах та поеметтах нашого часу». Часом дана ознака простежується не на інтонаційному, а на більш загальному тематичному рівні. Нерідко композитор пише твори, які доречно поєднувати у цикл, виходячи зі спільності ідей, що в них представлені. Так у творчості Безбородька є своєрідний цикл «Витісені бажання», до якого входять не лише композиції для сольних фортепіано та мандоліни, ансамблю флейт, але й «Симфонія бажань» для великого симфонічного оркестру.

В ряді фортепіанних творів композитор використовує нетрадиційні принципи звуковидобування. Так у п'єсі «Одна мамка, сорок дідиків», створеній на основі української коломийки, використовується гра на струнах, що імітує звук дрімби. Цей цікавий звуконаслідувальний прийом буде доречним саме в творі, що пов'язаний з фольклорною традицією. А задля написання другого твору необхідні принципово інші засоби. Подібні відкриття обумовлені потребою сформувати цікавий мистецький образ. «Композитори постійно перебувають у ситуації, коли поштовхом до написання твору стають певні замовлення. А будь-яке замовлення, коли тобі кажуть, чого конкретно від тебе очікують, – це

те саме моделювання» (Бентя, 2015). Завдяки такому творчому «моделюванню» й відбувається відкриття нового, у начебто вже відомій сфері. Проте кожного разу це вихід у виміри, які досі не були опрацьовані.

Так у фортепіанних творах Безбородька велика увага може надаватися технічним прийомам, які дозволяють створити цікавий звуковий ефект. Наприклад, у ряді творів, в тому числі у «Дихання Лева», композитор застосовує поєднання двох акордів, які граються на одній педалі з контрастною динамікою (форте і фортепіано). Віддаленість одного акорду від іншого на інтервал секунди у поєднанні з динамікою та педаллю дозволяють створити ефект «не темперованого глісандо» (Безбородько, 2017, с. 92). Ця новація використовується у ряді творів провідних композиторів ХХ-ХХІ ст., з якими Олег Анатолійович міг практично ознайомитись у своїй виконавській діяльності.

Висновки. Фортепіанні твори Олега Безбородька є частиною сучасної української музичної культури. Вони є результатом інтеграції різних аспектів творчої діяльності митця. Можна прослідкувати вплив відкриттів у сфері фортепіанної творчості провідних композиторів минулого, з якими майстер ознайомлювався у своїй виконавській діяльності. Будучи педагогом з фортепіано, Безбородько добре усвідомлює методичний потенціал творів, які дозволяють розкривати творчу індивідуальність виконавців. Для фортепіанних творів О. Безбородька притаманна яскрава програмність, циклічність, яскраве віртуозне начало. Митець використовує у творах новітні прийоми гри та принципи звуковидобування, які дозволяють розкрити образно-змістовний бік композицій. Нерідко фортепіанні твори існують у різних редакціях, що обумовлене прагненням розкрити усі потенційно в нього закладені темброво-фактурні можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бентя Ю. Олег Безбородько: «У духовній музиці немає форматів!». *Музика*, 2011. № 4–6. С. 30–33.
2. Иванова І. Олег Безбородько: «В академічній музиці має бути наставник». *Музика*. Український інтернет-журнал, 2018. URL: <http://mus.art.co.ua/oleh-bezborodko-v-akademichnij-muzytsi-maje-buty-nastavnyk/?fbclid=IwAR0wvvy8bmRK9sJZIXbiW1xz3TSO6Fb62QL2VaYIz8sa6CaUoCACa9QYQwbs> (дата звернення: 22.02.2022).
3. Олійник Л. Тихий... ультиматум. *День*, 28 грудня 2021. URL: https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/tyhyy-ulytym-atum?fbclid=IwAR09jplUHvu6uHXj5ljI83i9YIAE0j3zvGVi_jRgzsC1koK3-1rpEV_1WIM (дата звернення: 22.02.2022).
4. Перцов М.О. Композиторський стиль Олега Безбородька: візії постмодерну. *Культура і сучасність*, 2019. №1. С. 134–138.
5. Bezborodko O. Innovative use of the damper pedal in the contemporary piano music. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2017. № 3. С. 89–94.

REFERENCES

1. Bentia Yu. Oleh Bezborodko: «U dukhovnii muzytsi nemaie formativ!» [There are no formats in spiritual music!]. *Muzyka*, 2011. № 4–6. pp. 30–33 [in Ukrainian].

2. Ivanova I. Oleh Bezborodko: «V akademichnii muzytsi maie buty nastavnyk» [In academic music there must be a mentor]. *Muzyka*. Ukrainskyi internet-zhurnal, 2018. URL: <http://mus.art.co.ua/oleh-bezborodko-v-akademichnij-muzytsi-maje-buty-nastavnyk/?fbclid=IwAR0wvy8bmRK9sJZIXbiW1xz3TSO6Fb62QL2VaYIz8sa6CaUoCACA9QYQwbs> (data zvernennia: 22.02.2022) [in Ukrainian].
3. Oliinyk L. Tykhyi... ultymatum [Quiet... ultimatium]. *Den*, 28 hrudnia 2021. URL: https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/tyhyy-ultymatum?fbclid=IwAR09jp1UHvu6uHXj5ljI83i9YIAE0j3zvGVi_jRgzsC1koK3-1rpEV_1WIM (data zvernennia: 22.02.2022) [in Ukrainian].
4. Pertsov M.O. Kompozytorskyi styl Oleha Bezborodka: vizii postmodernu [Oleg Bezborodko's compositional style: postmodern visions]. *Kultura i suchasnist*, 2019. №1. pp. 134-138 [in Ukrainian].
5. Bezborodko O. Innovative use of the damper pedal in the contemporary piano music. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, 2017. № 3. pp. 89-94 [in Ukrainian].